

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
Филология факультеті
Түркітану және тіл теориясы кафедрасы

«Лингвомәдениеттану» пәні бойынша
код LK 6307, ID 52671
ҚОРЫТЫНДЫ ЕМТИХАН БАҒДАРЛАМАСЫ

7M02307 Лингвистика
Білім беру бағдарламасы
Оқу деңгейі: магистратура

Курс – 2
Семестр – 3
Кредит саны – 3

1. ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒДАРЛАМАСЫ

Пәннің мақсаты: Антропоцентристік парадигма аясында дамыған, тіл мен мәдениеттің тоғысында пайда болған жаңа бағыт. Тілдің ішкі құрылымы және оның ойлаумен, қоғаммен, қоғам дамуының тарихымен, тілдің функционалдық баламаларымен байланысы, тілдің мәні, анықтамасы, табиғатын қарастыру пәннің негізгі мақсаты болып табылады. Тілдің құрылымдық және жүйелік сипатын қарастыру, тілдің пайда болуы туралы теориялармен магистранттарды таныстыру, тіл туралы ілімнің қалыптасу тарихын оқыту берілген пәннің мақсаттары қатарына енеді.

Оқытудан күтілетін нәтижелер:

1. Тіл мен мәдениет байланысынан туған лингвистиканың өзекті бағытының бірі – лингвомәдениеттанумен – студенттерді таныстыру
2. «Мәдениет» терминінің ғылыми еңбектерде саралануын талдай келе, рухани байлықтың тіл арқылы танылатын, тілде көрініс табатынын көрсету
3. Тілдің барлық мәдениет түрінің негізгі тұғыры ретіндегі сипатын, қызметін таныту;
4. Сөз жүйесінің әлеуметтік өмірдегі қызметін жан-жақты талдау;
5. «лингвомәдениеттік өріс» ұғымын түсіндіру, оның «семантикалық өрістен» айырмашылығын айқындау;
6. «Тіл және мәдениет» мәселесінің негізгі концепцияларымен таныстыру.

Пән бойынша оқытылатын негізгі тақырыптар.

МОДУЛЬ 1

Лингвомәдениеттанудың теориялық негізі.

Тіл мен мәдениеттің арақатынасы және байланысы. Мәдениет ұғымы. Сөз және лингвокультура. Тілдік компетенция. Лингвомәдени құзыреттері. Лингвомәдениеттанудың метатілі. Тілдің қоғамдағы атқаратын қызметі. Тіл функциялары. «Лингвокультура», «мәдениет», «лингвомәдениет өрісі» ұғымдары. Лингвокультуралардың лексикографиялық көрінісі.

Мәдениет ұғымы. Мәдениет ұғымының әр түрлі тілдеріндегі шеңбері. Мәдениеттің элементтері. Мәдениеттің типтері. Дүниетанымының мәдени келісімділігі. Ұлттық ерекшеліктер жайлы түсінік. Мәдени айырмашылық. Мәдени арақатынас.

Лингвомәдениеттанудың базалық ұғымдары.

Мәдениеттің негізгі концепті. Адамның қоғамдағы орны және лингвомәдениеттану. Лингвомәдениеттанудың оқу процесіндегі маңызы.

Тіл мен мәдениеттің арақатынасы. Тілдегі мәдени және табиғи байланыс. Тілдік семантикасы жалпы адамдық мәдениет компоненті. Әр алуан тілдердің нормативті-стилистикалық құрылымының өзгешеліктері. Сөйлеу бағыттағы ұлттық-мәдени ерекшеліктер. Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы жайлы В.Гумбольдтың, А.А.Потебняның, Э.Сепирдің, Б.Уорфтың идеялары.

Этнолингвистика мен лингвомәдениеттанудың ұқсастығы. Этнолингвистиканың өзекті мәселелері. Этнолингвистиканың мен лингвомәдениеттанудың негізгі мақсаты мен бағыттары.

В.В. Воробьевтің «лингвомәдениеттік өріс» концепциясы. Семантикалық және лингвомәдениеттік өрістердің айырмашылығы, құрылымы.

Прецедент ұғымы. Прецедентті есім. Прецедентті феномендер: прецедентті жағдай, прецедентті мәтін. Қоғамдық-, ұлттық- және универсалды-прецеденттік феномендер.

МОДУЛЬ 2

Салыстырмалы және салғастырмалы лингвомәдениеттанудың сипатының мақсаты және ерекшеліктері. Лингвомәдениеттанудағы, міндеттері. Лингвомәдениет өрістерді салғастырмалы сипаттаудың принциптері.

Әлем бейнесі және әлемнің тілдік бейнесі түсініктері туралы көзқарастар.

– Сөз – таңба. Таңбалау арқылы санада туындаған ұғымдар өзінің материалдық бейнесіне иеленеді. Рухани және материалдық игіліктердің ұғымдық өзегінің сөз жүйесі арқылы қалыптасып, жүйеленеді. Сөз – рухани мәдениетті ұрпаққа жеткізуші.

– Сөз жүйесінің әлеуметтік өмірдегі қызметі. Тіл – көркем әдебиеттің құралы. Метафора, тұрақты сөз тіркестері, т.б. эмоционалды лексиканың мәдениет көрсеткіші ретіндегі атқаратын қызметі.

Кез келген ұлтқа түстеріне тән және әмбебапты мысалдар. Коллоквиум. Мәдениет бөтендігінің мәселелері және этноцентризм. Өзіндік және бөтен табиғаты мен негізі. Этноцентризмнің негізгі және мәдениетаралық қарым-қатынастағы рөлі.

МОДУЛЬ 3

Клише, штамп ұғымдары. Ассоциация түрлері. Фрейм ұғымы. Тілдердің ұқсастығы мен ерекшелігі.

Жан базалық концепті ретінде сипаттау, концептуалдық талдау.

Тілдік тұлға ұғымының құрылымы. Тілдік тұлғаға тән белгілер.

Тілдік тұлға ұғымының құрылымы. Тілдік тұлғаға тән белгілер.

Гендер. Гендерлік және психолингвистика. Ер мен әйел адамның қоғамда және тілдегі ерекшеліктері.

Лингвомәдениет өрістерді салғастырмалы сипаттаудың принциптері.

Стереотип, бағытының дәстүрі және нормасы есебіндегі мәдени айрықша компоненттер. Мәдени- әлеуметтік және мәдени-психолингвистикалық факторлар.

Әдебиет:

Негізгі әдебиеттер

Алефиренко Н.Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка: учебное пособие. □ М.: Флинта, 2010. — 288 с.

Воробьев В.В. Лингвокультурология: теория и методы. – М., 1997.
Герд А.С. Введение в этнолингвистику. Курс лекций и хрестоматия. □ СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2001. – 488 с.
Маслова В.А. Введение в лингвокультурологию. – М., 2001.
Манкеева Ж. Мәдениет лексикасының ұлттық сипаты. – Алматы, 1997.
Сабитова З.К. Лингвокультурология: учебник. □ М.: Флинта, наука, 2013. □ 528 с.
Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2000.
Тер-Минасова С.Г. Тіл және мәдениаралық қарым-қатынас. – Нұрсұлтан, 2020.

Қосымша әдебиеттер

Текст как явление культуры. – Новосибирск, 1989.

Гумбольдт В.фон. Язык и философия культуры. –М., 1985.

Лотман Ю.М. Культура и взрыв. –М., 1992.

Павловская А.В. Россия и Америка. Проблемы общения культур. –М., 1998.

Сейсенова А.Д. Лингвистикалық мәдениеттану: этикет формаларына салыстырмалы талдау. Филол. ғылым. кандидатының диссертациясы.- Алматы, 1998

Сухарев В.А. Мы говорим на разных языках. –М., 1998.

Салқынбай А.Б. Тіл және мәдениет. Оқу құралы. – Алматы, 2001

– Мурзағалиева М.К. Контрастивно-прагматический анализ речевых актов похвалы в русском и казахском языках.

Дисс.канд. наук. –Алматы, 1998. –134 с.

Интернет ресурстар:

<https://moluch.ru/archive/83/15467/>

<https://ru.wikipedia.org/wiki/%>

2. ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУ ТАПСЫРМАСЫН ОРЫНДАУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР: СТАНДАРТТЫ ЖАЗБАША OFFLINE

2.1. Емтихан формасы: стандартты жазбаша (оффлайн). **Платформа:** Univer АЖ

2.2. Жазбаша емтиханның мақсаты: пәнді оқу кезінде меңгерілген оқу нәтижелерін, дағдылар мен құзыреттіліктерді көрсету, өз ойларын жазбаша түрде нақты жеткізе білу, өз көзқарасын дәйекті түрде дәлелдеу.

2.3. Тапсырманы орындаудан күтілетін нәтижелер:

Жазбаша емтиханның бір билетінде оқытылған курс бойынша оқытуу нәтижелерін анықтайтын және төменде сипатталған критерийлер бойынша бағаланатын 3 сұрақтан тұрады:

1-ші сұрақ: 1-критерий. Курстың теориясы мен тұжырымдамасын білу; сипаттау мен түсіндірудің қисындылығы.

2-критерий. Курстың мазмұнында көрсетілген теориялық ережелерді мысалдармен түсіндіруі және растауы.

2-ші сұрақ: 3-критерий. Таңдалған әдістеме мен технологияны практикалық тапсырмаларда қолдануы.

4-критерий. Практикалық тапсырмада берілген негізгі мәселені шешуі және мәнін ашу қабілеті.

3-ші сұрақ: 5-критерий. Таңдалған әдістеменің ұсынылған практикалық тапсырмаға қолданылуын бағалау және жазбаша сыни талдау жасау қабілеті.

6-критерий. Алынған нәтижені өз тәжірибесімен негіздеуі.

2.4. Емтихан өткізу рәсімі.

2.4.1. Стандартты жазбаша offline емтихан бекітілген кестеге сәйкес өткізіледі.

2.4.2. Жазбаша offline емтихан басталғанға дейін 15 минут бұрын кезекші оқытушы жеке куәлік бойынша білім алушылардың жеке басын тексеруді жүзеге асырады, білім алушыларды келу парақтарында көрсетілген орындарға отырғызады.

2.4.3. Білім алушының орнына бөгде адам жазбаша offline емтиханына келген жағдайда кезекші оқытушы осы қағидаларды бұзу туралы тиісті акт жасайды.

2.4.4. Емтиханға кешігіп келуге жол берілмейді.

2.4.5. Емтихан кезінде кезекші оқытушы білім алушылардың бекітілген нұсқаулыққа сәйкес мінезқұлық ережелерін сақтауын бақылауды жүзеге асырады.

2.4.6. Емтиханға бөлінген уақыт аяқталғаннан кейін (2 астрономиялық сағат) кезекші оқытушы: 1) емтихан жұмыстарын жинайды; 2) әр жұмыста жауап парақтарындағы жұмыстарды жазудың аяқталу белгісі - X әрпін қояды; 3) деканат маманына шифрлауға келу парақтарымен бірге жауап парақтарын ұсынады.

2.4.7. Шифрлау үшін жұмыстарды деканат маманына ұсыну кешіктірілген жағдайда кінәлі адамдарды жауапқа тарта отырып, тиісті акт жасалады.

2.4.8. Емтиханда білім алушыларға өзімен бірге қосалқы ақпаратқа рұқсатсыз қол жеткізу үшін пайдаланылуы мүмкін шпаргалкаларды, ұялы телефондарды, смарт-сағаттарды және басқа да

техникалық және өзге де құралдарды алып жүруге және/немесе пайдалануға тыйым салынады. Басқа білім алушылармен және бөгде адамдармен сөйлесуге, жауаптарда ТАӘ және/немесе өзге де сәйкестендіру жазбаларын жазуға тыйым салынады.

2.4.9. Егер білім алушы емтиханға келіп, билет бойынша жауап беруден бас тартса, емтихан тапсыру "F" бағасымен бағаланады.

2.4.10. Дәлелді себеп болмаған жағдайда емтиханға келмеу "F" бағасы ретінде бағаланады.

2.4.11. Білім алушы осы тармақтардың біреуін немесе бірнешеуін бұзған жағдайда емтихан жұмысының күшін жою актісі (бұдан әрі – Акт) толтырылады, пән үшін "F" ("қанағаттанарлықсыз") бағасы қойылады.

2.4.12. Емтиханда осы Қағидаларды қайталап бұзғаны үшін білім алушы факультет кеңесінің Әдеп жөніндегі қарауына ұсынылады.

2.4.13. Пән бойынша қорытынды баға емтихан өткізілгеннен кейін 1 ай ішінде, білім алушылар қашықтықтан білім беру технологияларын және/немесе емтихандағы мінез-құлық ережелерін қолдана отырып қорытынды бақылау жүргізуге арналған нұсқаулықтарды бұзғаны анықталған жағдайда: шпаргалкаларды, ұялы телефондарды пайдалану, келіссөздер жүргізу және т.б. актіні толтыра отырып, бақылау бейнекамераларынан алынған жазбалар негізінде жойылуы мүмкін. Актінің күші жойылуға шағымдануға және апелляцияға жатпайды.

2.4.14. Емтихандардағы барлық ереже бұзушылықтар білім алушының транскриптіне енгізіледі.

3. БАҒАЛАУ САЯСАТЫ

ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУДЫ КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ РУБРИКАТОРЫ

Пән: Лингвомәдениеттану

Форма: Жазбаша офлайн.

Платформа: Univer АЖ

№	Балл Критерий	ДЕСКРИПТОРЛАР				
		Өте жақсы	Жақсы	Қанағаттанарлық	Қанағаттанарлықсыз	
		90-100 %	70-89 %	50-69 %	25-49 %	0-24 %
1-сұрақ	<i>Критерий 1.</i> Курстың теориясы мен тұжырымдамасын білу; сипаттау мен түсіндірудің қисындылығы	"Өте жақсы" деген баға сұрақтың толық ашылуын, әр тұжырым мен ойдың егжей-тегжейлі дәлелін қамтитын, логикалық және дәйекті түрде құрылған, аудиториялық сабақтардан құрастырылған тақырыптарының мысалдарымен расталған жауап үшін қойылады.	"Жақсы" деген баға сұрақтың барынша толық, бірақ терең емес қамтылуын, негізгі ережелердің қысқартылған дәлелдерін қамтитын жауап үшін қойылады, материалды ұсынудың логикасы мен дәйектілігін бұзуға мүмкіндік береді. Жауапта стилистикалық қателіктер, терминдердің дұрыс қолданылмауы мүмкін.	"Қанағаттанарлық" деген баға билетте ұсынылған сұрақтардың толық емес жауаптары үшін қойылады, негізгі ережелерді үстірт дәлелдейді, баяндамада композициялық диспропорцияларға, материалды ұсынудың логикасы мен дәйектілігінің бұзылуына жол береді.	"Қанағаттанарлықсыз" деген баға қойылған мәселелерді дұрыс ашпаған, қате дәлелдер, фактілік және сөйлеу қателіктері, дұрыс емес қорытынды жасағаны үшін қойылады.	"Қанағаттанарлықсыз" баға сонымен қатар негізгі ұғымдарды, теорияларды білмегені үшін; қорытынды бақылау ережелерін бұзғаны үшін қойылады.
	<i>Критерий 2</i> Курстың мазмұнында көрсетілген теориялық ережелерді мысалдармен түсіндіру және растау.	Жауап мысалдармен суреттелген; сауатты ғылыми тілде баяндалған, барлық терминдер мен ұғымдар дұрыс қолданылған және дұрыс ашылған.	Жауап нақты мысалдармен толық расталмаған. Кейбір дәлсіздіктер бар.	Студент теориялық ережелерді аудиториялық сабақтардан алынған мысалдарымен дәйектемейді.	Оқу курсының негізгі түсініктері қате түсіндіріледі.	Студент курстың негізгі теориялық ережелерін мысалдармен растамайды.
2-сұрақ	<i>Критерий 3.</i> Таңдалған әдістеме мен	Оқу тапсырмасын толық орындау, қойылған сұраққа толық, дәлелді	Оқу тапсырмасын ішінара орындау, курстың практикалық	Материал фрагменттелген, логикалық дәйектілікті	Тапсырманы шешудің ұтымсыз әдісі немесе жеткіліксіз	Тапсырмаларды шешу үшін білімді, алгоритмдерді қолдана

	технологияны жазбаша практикалық тапсырмаларға қолдану	жазбаша жауап беру, курстың практикалық мәселелерін шешу.	міндеттерін толық шешпей қойылған сұраққа толық емес, дәлелсіз жауап беру; курс бойынша ғылыми стиль нормаларын сауатсыз пайдалану.	бұза отырып, нақты және семантикалық дәлсіздіктерге жол беріледі, курстың теориялық білімі үстірт қолданылады.	ойластырылған жауап жоспары; тапсырмаларды шеше алмау, тапсырмаларды жалпы түрде орындау; нормадан асатын қателіктер мен кемшіліктер.	алмау; қорытынды және жалпылау жасай алмау. Қорытынды бақылауды жүргізу қағидаларын бұзу.
	<i>Критерий 4.</i> Практикалық тапсырмада берілген негізгі мәселені шешу және мәнін ашу	Ғылыми ұғымдар қойылған тапсырманы шешуде еркін қолданылады, негізгі проблеманы логикалық және дәлелді түрде түсіндіреді.	Студенттің білімі бейімделген; жауаптар жеткіліксіз құрылымдалған, жауапта жетекші сұрақтың арқасында өздігінен түзете алатын фактілік қателер бар.	Ұсынылған материалдың мағынасы жоқ, пәнаралық байланыстар туралы түсінік жоқ.	Емтиханның мазмұны бойынша қосымша сұрақтардың көпшілігіне студентке жауап беру қиынға соғады немесе дұрыс жауап бермейді.	Студент материалды толық игерген жоқ. Қорытынды бақылау жүргізу қағидаларын бұзу.
3 - сұрақ	<i>Критерий 5.</i> Таңдалған әдістеменің ұсынылған практикалық тапсырмаға қолданылуын бағалау және жазбаша сыни талдау.	Ғылыми ережелер мен қолданылған әдістеме мен технологияның дәйекті, қисынды және дұрыс негіздемесі, сауаттылық, ғылыми стиль нормаларын сақтау, Материалды ұсынуда тұтастай дұрыс тұжырымдарға әсер етпейтін 1-2 дәлсіздікке жол беріледі.	Тұжырымдамалық материалды пайдалануда 3-4 дәлсіздікке, жалпылау мен тұжырымдардағы кішігірім қателіктерге жол беріледі, бұл тапсырманың жалпы деңгейіне әсер етпейді.	Негізделген ғылыми ережелердің қолданылуы туралы тұжырымдар нақты емес және нәтижесіз, стилистикалық және грамматикалық қателіктер, сондай-ақ практикалық шешімнің нәтижелерін өңдеуде дәлсіздіктер бар	Тапсырма өрескел қателіктермен орындалды, сұрақтарға жауаптар толық емес, тұжырымдамалық материалдар мен дәлелдер нашар пайдаланылды.	Тапсырма орындалмады, қойылған сұрақтарға жауаптар жоқ, материалдар мен талдау құралдары пайдаланылмады.
	<i>Критерий 6.</i> Алынған нәтижені өз тәжірибесімен негіздеуі.	Жауаптар мысалдармен және көрнекі материалдармен, соның ішінде білім алушының өз тәжірибесінен алынған мысалдармен көрнектеледі.	Емтихан билеті мәселесі бойынша өз тәжірибесінен алынған нәтижені негіздей отырып, қолданыстағы теориялардың, ғылыми мектептердің және бағыттардың 3-4 ережелерін кейбір дәлсіздіктермен талдау	Оқу бағдарламасына сәйкес материалдың негізгі көлемін жеткіліксіз қолдану, оны жазабаша өз бетінше сипаттау кезінде қиындықтар туындайды.	Проблемалық сипаттағы сұрақтарға жазбаша жауап беру кезінде қиындық туындайды.	Мысал келтіру кезінде курста оқылған әдістерді қолдану қабілетінің болмауы. Қорытынды бақылауды жүргізу қағидаларын бұзу.

Қорытынды баллды есептеу үлгісі

	Балл Критерий	Өте жақсы	Жақсы	Қанағаттанарлық	Қанағаттанарлықсыз	
		90-100 %	70-89 %	50-69 %	25-49 %	0-24 %
	Критерий 1	100				
	Критерий 2		75			
	Критерий 3			60		
	Критерий 4				45	
	Критерий 5	100				
	Критерий 6				49	
	Итоговый %	200	75	60	94	$200 + 75 + 60 + 94 = 429$ $429 / 6 \text{ критерий} = 71,5$ Қорытынды балл (%) = 72

Есептеу кезінде алынған пайыздық көрсеткішке сүйене отырып, біз бағаны бағалау шкаласымен салыстыра аламыз. Қорытынды 72 балл, 70 баллдан 89 баллға дейінгі аралықта тұрған соң, бұл бағалау шкаласына сәйкес "Жақсы" санатына сәйкес келеді. Осылайша, емтихан білім алушылардың оқу жетістіктерін оларды дәстүрлі бағалау шкаласына және ECTS-ке ауыстыра отырып есепке алудың балдық-рейтингілік әріптік бағалау жүйесіне сәйкес 72 баллға, яғни "жақсы" деп бағаланады.

Есептеу кезінде алынған пайыздық көрсеткішке сүйене отырып, біз бағаны бағалау шкаласымен салыстыра аламыз.
72 балл, 70 баллдан 89 баллға дейінгі аралықта тұрған соң, бұл бағалау шкаласына сәйкес "Жаксы" санатына сәйкес келеді.
Осылайша, емтихан білім алушылардың оқу жетістіктерін оларды дәстүрлі бағалау шкаласына және ECTS-ке ауыстыра отырып есепке алудың балдық-рейтингтік әріптік бағалау жүйесіне сәйкес 72 баллға, яғни "жаксы" деп бағаланады

/Декан

/Кафедра меңгерушісі

/Дәріскер

Handwritten signatures in blue ink.

Б.Ө. Жолдасбекова

Р.А. Авакова

Р.Ж. Кондыбаева